

LEXIKON

PŘEHLED NÁBOŽENSKÝCH ÚTVARŮ V ČSSR

V tomto přehledu se pojednává o všech církvích a náboženských společnostech, které jsou tč. státem povoleny. Nemluví se o tzv. sektách, které nebyly státem uznány, i když svou aktivitou nejsou v našem náboženském spektru bez významu (v první řadě Svědkové Jehovovi); postoj těchto společností k ekumenismu je odmítavý. – Text jsme zkráceně převzali z publikace, kterou nevydaly církve, proto není prost nepřesností.

Církev římskokatolická

Nejpočetnější a nejvlivnější náboženskou pospolitost v ČSSR dosud představuje církev římskokatolická, která do značné míry ovlivňovala a ovlivňuje církevněpolitické tendence i v ostatních církvích a náboženských společnostech. Má silné tradice a disponuje značným počtem duchovních. Snaží se využívat každé možné příležitosti k rozšiřování vlivu na vrstvy obyvatelstva.

Uplatňuje veřejné i neveřejné možnosti šíření víry, zvláště pomocí tzv. tajných fakult a laického apoštolátu; zapojováním laiků do pastorace hodlá ovlivňovat nejširší veřejnost především v oblasti sociální, zdravotní a morálního působení.

V roce 1968 církevní hierarchie usilovala o restauraci církevněpolitických poměrů, které existovaly před rokem 1949; zejména šlo o zrušení státního dohledu nad celkovou činností církví, např. aby biskupové mohli řídit učiliště a semináře bez účasti státu, aby duchovní nemuseli mít k výkonu své činnosti státní souhlas, aby výuka náboženství se mohla provádět bez jakékoli kontroly veřejnosti, aby se v plném rozsahu obnovil život řeholních řádů a kongregací.

Bez státního souhlasu vznikaly nové orgány církve, jako kněžské, pastorační a farní rady i řeholní komunity. Obnovily se laické exercicie – několikadenní duchovní cvičení pro různé sociální vrstvy jako lékaře, právníky, zdravotní sestry apod., na konsistořích se tvořily různé poradny k necírkevním záležitostem, organizovaly se veřejné přednášky k různým občanským tématům. Bylo založeno Dílo koncilové obnovy, které po rozbití dřívějšího Mírového hnutí katolického duchovenstva začalo politickým tlakem církevní požadavky prosazovat. I když stanovy Díla koncilové obnovy nebyly nikdy schváleny, vliv jeho bývalých exponentů se v církvi ještě dlouho negativně projevoval.

Církev československá husitská

Církev československá husitská vznikla v poválečných poměrech po I. světové válce. Již v prvních letech existence dosáhla církev počtu půl miliónu členů. V šedesátých letech dochází v církvi k odklonu od svobodné křesťanské orientace ve prospěch evangelického pojetí. Tím si církev vytvořila mj. podmínky k přijetí za člena Světové rady církví a navázání bližších styků s protestantskými a pravoslavnými církvemi. Vystoupila z Mezinárodního svazu svobodných církví, kde aktivně působila společně s Náboženskou společností československých unitářů, ale přesto si v něm podržela alespoň nepřímou účast.

V současné době je pět diecézí – pražská, hradecká, plzeňská, brněnské a olomoucká. Církevní sněm je nejvyšším orgánem církve a schází se po 10 letech. Sněm tvoří laičtí delegáti náboženských obcí a všichni ustanovení duchovní. Na zvláštním zasedání volí patriarchu na 10 leté funkční období. Biskupové a patriarcha jsou volitelní i na další funkční období. Její obvod působnosti je území ČSR s tím, že bohoslužby v Bratislavě vykonává duchovní z brněnské diecéze.

K uvedenému datu bylo ustanovených duchovních 317; v pražské diecézi 107, v hradecké 70, brněnské 49 a olomoucké 41. Pomocných duchovních celkem 18. Z počtu duchovních je 87 žen. V církvi působí 30 laiků ypomáhajících v duchovní činnosti a majících státní souhlas. Podle církevních údajů bylo k 1. lednu 1976 v církvi 487 991 aktivních členů, celkový počet věřících činí 528 000 věřících. Podle výsledků sčítání lidu v r. 1950 se přihlásilo 910 658 občanů k vyznání československé církve. Je členem Světové rady církví a Konference evropských církví.

Pravoslavná církev

Působí na celém území ČSSR, řídí se ústavou církve, přijatou dne 8. prosince 1951. Duchovní osoby jsou biskupové, kněží a jáhni. V současné době existuje na území ČSSR eparchie pražská, olomoucko–brněnská, prešovská a michalovecká.

Sněm volí metropolitu, který má plnou duchovní pravomoc pro celou církev a je volen do funkce metropolity doživotně. Metropolita je zároveň podle církevní ústavy biskupem pražské eparchie. Posvátný synod tvoří eparchiální biskupové a svolává ho metropolita, který mu předsedá. V jeho pravomoci je řešení otázek víry, kanonických otázek, stížností proti biskupům a odvolání proti rozsudkům eparchiálních církevních soudů.

Před I. světovou válkou působil ruský duchovní v Praze a na třech místech v západních Čechách. Byl podřízen faráři ve Vídni, pod jurisdikcí srbské pravoslavné církve. Počet věřících se zvýšil po I. světové válce. V současné době má pravoslavná církev 15 000 věřících v historických zemích a na Slovensku asi 70 000 věřících. O výchovu duchovních pečuje Pravoslavná bohoslovecká fakulta v Prešově.

Je členem Světové rady církví, Konference evropských církví. Židovské náboženské společnosti

V působnosti Rady židovských náboženských obcí ke dni 1. 1. 1976 existuje 5 náboženských obcí a 38 synagógálních sborů s necelými 3 tisíci členy. V působnosti Ustředního svazu žid. náboženských obcí v SSR je 12 náboženských obcí s počtem 4500 členů.

Při sčítání lidu v r. 1930 v českých zemích se hlásilo 117 551 a na Slovensku 136 000 občanů k izraelskému vyznání. Hitlerovský fašismus na základě svých rasistických zákonů ve vyhlazovacích táborech zahubil jen z českých zemí téměř 80 000 židovských občanů. Náboženských shromáždění se zúčastňuje velmi malá část členstva (v r. 1974 v českých zemích týdně průměrně činila celková účast 650 věřících).

RŽNO a ÚSŽNO nejsou členy židovských ústředí v zahraničí, jsou samostatnými a nezávislými náboženskými organizacemi.

Českobratrská církev evangelická

Českobratrská církev evangelická vznikla po první světové válce sloučením dřívějších Členů protestantských církví augšpurského vyznání a helvetského vyznání, jejichž konfese byly v českých zemích povoleny tolerančním patentem Josefa II. v r. 1781, a převzala i jejich veškerý majetek. Sloučení bylo provedeno na generálním sněmu, který se konal v Praze ve dnech 17. a 18. prosince 1918; českobratrská církev evangelická má své členy pouze na území ČSR (na Slovensku ke sloučení luteránů a kalvínů nedošlo). Přivlastňuje si historické tradice české reformace husitské, zvláště církve podobojí a Jednoty bratrské. Dovolává se nejen odkazu České konfese z r. 1575, ale i Bratrského vyznání, vyhlášeného J. A. Komenským v r. 1662. Výraznou převahu v ní však má kalvínská orientace.

V roce 1939 vykazovala ČBCE 198 duchovních (1 duchovní připadal na 2 000 věřících). V roce 1967 měla 276 duchovních a odhadovaný počet 240 tisíc členů (1 duchovní připadá na méně než 1 tisíc věřících). V roce 1976 měla ČBCE 258 duchovních, kteří působili ve 272 sborech. Sbory jsou rozděleny do 13 seniorátů. Počet členů je podle církevních přehledů okolo 220 000.

Učilištěm pro reformované církve v ČSR je Komenského boh. fakulta v Praze, na které studují bohoslovci všech reformovaných protestantských církví.

ČBCE je členem Světového svazu reformovaných církví, Světové rady církví, Konference evropských církví.

Jednota bratrská

Jednota bratrská se řadí mezi malé protestantské církve. Vyrostla z kořenů tzv. první reformace — husitství, valdenství, staré Jednoty bratrské 15. — 17. stol. z německého pietismu 18. století. Církevní zřízení je synodálně presbyteriální.

JB má tč. necelých 3 000 členů v 17 sborech a řadu drobných kazatelských stanic. Sbory jsou většinou v severních a severovýchodních Čechách, na Moravě pouze jeden, na Slovensku žádný. JB měla k 1. 1. 1976 15 duchovních v činné službě a 9 laických kazatelů. K výkonu kazatelské funkce není zapotřebí vysokoškolského bohosloveckého vzdělání; někteří starší kazatelé studovali v zahraničí, mladší absolvovali KBF.

První sbor obnovené Jednoty byl založen 1870 v Potštejně. V r. 1880 dosáhla církev státního uznání pod jménem Evangelická církev bratrská, podléhala ústřednímu ředitelství v Hernnhutě (Ochranov), od r. 1918 pokračovala pod názvem JB. — Proces osamostatnění české obnovené JB započal r. 1931 první biskup V. Vančura, který byl ordinován 1946. V jubilejním roce 1957 byla JB u nás prohlášena za samostatnou provincii v rámci světové Unitas Fratrum, jako „země otců“.

JB nemá zvláštní dogmatické učení, neopírá se vysloveně o nějakou reformační konfesi, snaží se být tolerantní. Je poznamenána prvkem pietismu a má silně evangelizační a misijní akcent v teorii i praxi.

Česká JB není přímo zastoupena v SRC, nýbrž prostřednictvím Světové JB.

Církev bratrská

Církev bratrská patří mezi protestantské církve s presbyteriálním sborovým zřízením. Podle věroučné charakteristiky patří k reformovaným (kalvínským). Z pohledu jiného patří mezi tzv. „svobodné“ nebo „probuzenecké“ církve. Tyto církve vznikaly na území našeho státu od konce 18. století a byly od svého počátku nezávislé na státu (odluka od státu).

Podle církevního zřízení patří k církvím kongregačního charakteru. Základem církve je sbor, který je samostatný a samosprávný včetně finančních otázek. Nejvyšším orgánem církve je výroční konference. Církev tvoří svazek sborů, které se dobrovolně dohodly na společných principech a spolupráci.

Hlavní soustředění sborů. CB je v českých zemích, v Praze a Středočeském kraji, Východočeském kraji a na severní Moravě. Církev má v současné době asi 9 000 věřících včetně tzv. čekatelů.

Před přijetím za člena prochází každý věřící čekatelským obdobím, ve kterém je seznamován s náboženskými zásadami a povinnostmi. Pak teprve je připuštěn ke křtu a stává se plnoprávným členem. Křtěné děti nejsou považovány za členy. V rámci CB existuje 31 sborů, z toho 4 na Slovensku. Kazatelů má církev celkem 32, z nichž 2 pracují na ústředí v Praze a nemají přidělený konkrétní sbor.

Vlastní počátek vzniku CB (původně Svobodné církve reformované) byl na Náchodsku v r. 1868, členové se rekrutovali z římských katolíků. Druhé ohnisko bylo v Praze, kde pod vlivem amerických duchovních vznikl sbor v roce 1880. Po roce 1918 přijala církev nový název Jednota českobratrská, čímž vzrostla její autorita i počet členů.

V mezinárodním měřítku je CB členem Světového reformovaného svazu církví.

Slezská evangelická církev augšpurského vyznání

SECAV je církví luterského typu, do určité míry klerikální, neboť mezi ostatními evangelickými církvemi si zachovává bohoslužebný řád a učení, které stojí nejbliž římskokatolické církvi. Bohoslužebné úkony vykonává výhradně duchovní, který musí být církevně ordinován. Účast laiků v církvi je velmi výrazná.

V čele církve je církevní rada se sídlem v Českém Těšíně, které je volena na nejvyšším orgánu synodu na sedmileté období a je pověřena správními úkoly.

SECAV je soustředěna v Severomoravském kraji především v okresech Frýdek–Místek a Karviná, Údajně má asi 30 000 věřících. Je rozdělena do dvou seniorátů – horního a dolního. Má celkem 21 sborů. Péči o sbory je pověřeno 21 duchovních, jimž pomáhá 57 laických kazatelů.

Vznik této církve má kořeny v první polovině 16. století v souvislosti s reformací M. Luthera. Přes velký útlak se luterská víra udržela. Teprve v roce 1909 byl postaven první luterský kostel v Těšíně (nyní na polském území). Po 1. světové válce se SECAV začala organizovat jako samostatná církev. Teprve po únoru 1948 byla církvi dána možnost samostatné existence.

SECAV je člen Světového luterského svazu, Světové rady církví a Konference evropských církví.

Slovenská evangelická církev

Slovenská evangelická církev a. v. je největší protestantskou denominací v ČSSR. Její zřízení je synodálně presbyterní. Synod jako nejvyšší orgán vydává církevní zákony, kterými upravuje církevní ústavu.

Církev je rozdělena do dvou distriktů (západního a východního), ty pak jsou rozděleny do 14 seniorátů, které jsou rozmístěny po celém území Slovenska. Nejnižším článkem církve jsou sbory, kterých je celkem 327 s 385 kazatelskými stanicemi. Dva sbory jsou i v českých zemích – jeden v Praze a jeden v Hraběticích na Moravě. Všechny tyto sbory tvoří generální církev. Podle posledních údajů registruje církev asi 430 000 věřících. Asi 50 sborů je neobsazeno pro nedostatek duchovních. V čele církve je generální biskup, distrikty vedou distriktní biskupové.

V současné době působí v církvi pouze řádní duchovní, laičtí kazatelé prakticky neexistují. Pouze v případech onemocnění duchovního vykonávají běžné úkony, kázání, modlitby apod. Bohoslovci studují na fakultě Slovenské evangelické církve a. v. v Bratislavě.

Původ Slovenské evangelické církve a. v. spadá do období první poloviny 16. století, kdy bylo předloženo augšpurské vyznání ke schválení tehdejšímu císaři Karlu V. v roce 1530. K tomuto vyznání se také Slovenská evangelická církev a. v. plně hlásí. Jako samostatná církev na území naší republiky vzniká po I. světové válce v letech 1919 – 1922, kdy došlo na území Slovenska k přijetí církevní ústavy a k volbě církevních orgánů.

Slovenská evangelická církev a. v. je členem Světového luterského svazu, Světové rady církví, Konference evropských církví.

Reformovaná křesťanská církev na Slovensku (kalvíni)

Je nezávislá na zahraničí, její vnitřní systém je synodálně presbyterní. Převažuje u ní episkopalismus v řízení směrem od hlavy církve – biskupa přes seniory, až do jednotlivých sborů. Ústředí církve na rozdíl od ostatních protestantských církví má širší řídicí pravomoc. Ve sborech však převládá vliv laických funkcionářů.

Reformovaná křesťanská církev na Slovensku podle přijaté církevní ústavy z roku 1961 je územně rozdělena do 206 sborů, ty pak do 7 seniorátů. Ty pak společně tvoří generální církev, ve které v současné době působí 155 duchovních – 59 kazatelských stanic pro nedostatek duchovních je neobsazeno. Laičtí kazatelé v církvi neexistují. Počet členů podle posledních údajů činí okolo 110 000, z nich je asi 85–90 % maďarské národnosti.

Reformovaná křesťanská církev na Slovensku vznikla po I. světové válce v letech 1918–21 na konventech ve Starém Smokovci, Bratislavě a Rimavské Sobotě. Tam bylo rozhodnuto o vytvoření samostatné reformované křesťanské církve na území Slovenska.

Bohoslovci této církve studují na Komenského bohoslovecké fakultě v Praze.

Reformovaná křesťanská církev na Slovensku je členskou církví Světového reformačního svazu, Světové rady církví, Konference evropských církví.

Evangelická církev metodistická.

Evangelická církev metodistická v ČSSR patří k menším denominacím, protestantského typu. Svým vznikem, vyznáním i učením je spojená se světovým metodismem (nikoli organizačně). Církevní zřízení je episkopální, v jejím čele však stojí volený superintendent.

Řídícím orgánem je výroční konference, která zasedá jednou ročně a rozhoduje o zásadních otázkách celocírkevních, jako je ústava církve, povolání kazatelů, činnost publikační apod.

ECM v ČSSR má tč. asi 3 000 členů v 19 sborech a více než 30 kazatelských stanic. V Čechách je 13 sborů, na Moravě jsou 3 sbory a na Slovensku jsou rovněž 3 sbory. Duchovenský sbor měl k 1. 1. 1976 15 duchovních a 20 laických kazatelů.

Kazatelé byli vzděláváni a vychováváni v církevním semináři, nyní studují bohosloví na Komenského evangelické, popř. Husově čs. bohoslovecké fakultě v Praze, či na Slovenské evangelické bohoslovecké fakultě v Bratislavě.

ECM je církví vycházející z nejmladší reformace. Vznikla v 18. stol. působením Jana a Karla Wesleye jako probuzenecké hnutí na půdě anglikánské církve. Původně ani církví nechtěla být, Wesley nechtěl založit novou církev, ale „zachraňovat duše“, zvěstovat evangelium všem, které státní anglikánské církve zanedbávala.

V Československu pracuje metodistická církev od roku 1920, zprvu jako misie metodistické episkopální církve jižní a po druhé světové válce jako církev samostatná.

ECM není přímo členkou SRC – do ekumenického hnutí je však zapojena prostřednictvím Ekumenické rady církví v ČSR i prostřednictvím světového metodismu.

Bratrská jednota baptistů

BJB je církví kongregační, což znamená, že jednotlivé sbory jsou autonomní a svébytné v záležitostech duchovních i církevně správních. Nejvyšším orgánem církve je výroční konference sborů. Jednota je rozdělena do dvou územních oblastí – české a moravské a slovenské.

V současné době má BJB 26 sborů, ve kterých je sdruženo asi kolem 5 000 věřících. 18 sborů je v Čechách a na Moravě a 8 na Slovensku.

Baptisté patří mezi reformační církve. Navazují na tradice nejradikálnějšího křídla reformace, na anabaptisty. Podle nich patří do církve jen ten, kdo se sám uvědoměle hlásí k víře. Proto také odmítají křest dětí. První baptistický sbor byl založen v Čechách v Hledšebí u Prahy v roce 1885, na Slovensku v roce 1888 ve Vavrišovu a na Moravě 1895 v Brně. Z těchto tří středisek se šířil baptismus do okolí. V roce 1919 bylo na území ČSR 25 sborů. Tehdy také došlo k vytvoření BJB,

původně Chelčické jednoty, která se přihlásila k členství ve světovém baptistickém svazu, ustanoveném v roce 1905.

BJB je členem Světového svazu baptistů a Evropské baptisto federace. Náboženská společnost čsl. unitářů

Na základě své ústavy z roku 1972 má působnost v České socialistické republice. Je samostatnou, nezávislou náboženskou společností.

Nemá předepsanou věrouku. Slovo unitář je odvozeno z latinského slova „unus“, tj. jeden. Základem víry unitářů je pouze jeden bůh, odmítají učení o trojici. Hlásají, že Ježíš byl člověkem, ne bohem, jeho příchod na svět nebyl událostí nepřírozenou. Unitáři nevěří v zázraky, dokazují, že člověk má rozum, aby ho svobodně užíval i ve věcech náboženských. Otázkou spásy se unitáři nezabývají vůbec.

Organizované náboženské obce unitářů vznikly v roce 1922 v rámci „Společnosti svobodného bratrství“. V roce 1932 byla přijata ústava s názvem Náboženská společnost čsl. unitářů. Náboženské obce unitářů za buržoazní republiky měly kolem 5 000 členů, hlavním těžištěm unitářské činnosti byla Praha, i v současné době převážná většina unitářů je soustředěna v pražské náboženské obci.

K 1. 1. 1976 existují kazatelské stanice a náboženské obce. Duchovní službu konají 4 duchovní, 1 pomocný a 5 laických přednášečů. Odhad všech příslušníků podle údajů náboženské společnosti činí kolem 2 000 osob.

Náboženská společnost čsl. unitářů je od roku 1922 členem Mezinárodního sdružení pro náboženskou svobodu (IARF), se sídlem ve Frankfurtu n. M. (NSR).

Církev adventistů sedmého dne

V ČSSR existují 3 sdružení: České se sídlem v Praze, moravskoslezské se sídlem v Ostravě a slovenské se sídlem v Bratislavě.

K 1. 1. 1976 měla církev ASD na území ČSSR celkem 71 sborů a 96 kazatelských stanic, v nichž působilo ke stejnému termínu 85 kazatelů. 71 kazatelů je ustanoveno ve sborech a 14 pracuje v ústředí a centrech jednotlivých sdružení. V církvi navíc vypomáhá 26 kazatelů–důchodců. Podle církevních údajů vykazuje církev ke dni 1. 10. 1975 7 499 členů a celková účast dospělých (včetně přátel) na bohoslužebných shromážděních činí 10 500 – 11 500 věřících.

Církev adventistů s. d. se opírá o původní učení církve prvokřesťanské a hlásí se k reformačnímu protestantskému odkazu. S křesťanskými církvemi ji spojuje niceoafihradské krédo přijaté na sněmu r. 325 n. l. Na základě desatera zachovává církev jako jediný den odpočinku sedmý den týdne – sobotu. Klade důraz na druhý příchod Ježíše Krista (adventus) a odmítá jakékoli určování dat pro tuto událost. V duchu bible vede věřící ke střídmosti, abstinenci, k odmítání nikotinu a škodlivých drog. V kazatelské době je budoucí člen seznamován s učením církve a povinnostmi. Předpokladem členství je křest ponořením, který podle jejich víry podstupují až v době duševní zralosti a fyzické dospělosti.

Církev nežádá podle svých náboženských zásad (je pro odluku církve od státu) od státu finanční příspěvek a uhrazuje své potřeby včetně duchovních z příspěvků (desátků) a darů členů.

Církev adventistů vychází již z novodobého adventního hnutí vzniklého v první polovině XIX. století, které se postupně rozšířilo v Severní Americe a v Evropě. V našich zemích vznikl první sbor v r. 1902 v Praze. V roce 1911 vykazovala 249 věřících a v r. 1925 2 033 věřících. Před druhou světovou válkou byla povolena činnost církvi podle spolkového zákona, pod názvem „Československá jednota adventistů s. d.“

V roce 1952 církev celkově vykazovala 6 až 8 tisíc věřících. Na základě vydaných zákonů č. 217 a č. 218/1949 Sb. byla církev adventistů pojata do seznamu státem povolených církví. K odnětí státního souhlasu k další činnosti církve došlo výnosem Státního úřadu pro věci církevní v Praze dne 1. 10. 1952. Důvodem bylo porušování pracovní kázně a školní docházky dětí z rodin adventistů o sobotách. K znovupovolení církve došlo v r. 1956. Došlo k vytvoření nového odpovědnějšího vedení církve, části kazatelů nebyl obnoven státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti. Otázka sobotní absence v zaměstnání byla ponechána na oboustranné dohodě zaměstnavatele se zaměstnancem s tím, že bude plně nahrazena nedělní prací, příp. přesčasovou a za předpokladu, že to nebude narušovat práci v podniku.

Generální konference z náboženských důvodů není členem Světové rady církví a ani jednotlivé církve nevstupují do mezinárodních organizací.

Adventisté s. d. nejsou stoupenci ekumeny, tato církev má ostré výhrady vůči římskokatolické církvi.

Církev starokatolická v ČSR

Ve své činnosti se církev řídí ústavou církve schválenou řádnou synodou v r. 1972 a působností na území České socialistické republiky. Jde o církev episkopální — synodální. Nejvyšším orgánem je synoda složená z duchovních a laických funkcionářů. Duchovní jsou při volbě ustanovováni do duchovenských úřadů doživotně.

V současné době má církev 4 farnosti, z toho v Brně, v Jablonci n. Nisou, Lesné a Opavě s ustanoveným duchovním placeným státem, zatímco v náboženské obci v Praze a Šumperku je funkce vykonávána duchovními, kteří mají občanské zaměstnání. Počet věřících je asi 1500 – 2000.

Starokatolická církev navazuje na různá hnutí, která v západních zemích po rozdělení církve a oddělení se římské církve od ostatních čtyř patriarchátů v r. 1054, odmítaly plnou podřízenost Římu. Tato hnutí nabyly značné početnosti po roce 1870, kdy I. vatikánský sněm přijal rozhodnutí o papežské neomylnosti. V roce 1889 byla založena utrechtská unie, která je dnes nejpočetnější organizací starokatolických církví z různých zemí. Katolický základ je sblízuje s církví anglikánskou i pravoslavnou.

Po odsunu občanů německé národnosti v r. 1945 se starokatolická církev u nás téměř rozpadla. Česká část věřících obnovila činnost církve a v r. 1949 byla pojata

do seznamu státem povolených církví. Navazuje na husitskou tradici a učení J. Rokycany. Používala určitou dobu i doplňující název – kališnická. Udržuje blízké styky s Československou církví husitskou a kandidáti bohosloví studují na Husově bohoslovecké fakultě. Rovněž má trvalé přátelské vztahy k pravoslavné církvi.

Novoapoštolská církev

Novoapoštolské náboženské hnutí vzniklo v první polovině 19. stol. odtržením skupiny věřících od presbyterní skotské církve a rozšířilo se v západních zemích a v USA. V našich zemích se zachytilo koncem 19. stol. a organizovaně začalo působit v r. 1923 výlučně mezi občany německé národnosti.

Náboženské výklady této církve jsou obdobné jako u ostatních probuzeneckých reformačních církví. Vyznání víry má 10 hlavních článků, podle nichž apoštolové spravují církve „do příchodu Páně“. Křest je prováděn v dospělosti, večere Páně pod obojí způsobou.

Po odsunu občanů německé národnosti nastal u nás hluboký pokles počtu věřících a vlivu církve. V r. 1947 došlo k zastavení činnosti novoapoštolské církve. K povolení činnosti dochází opět v roce 1956.

Hlavou církve v ČSSR je hlavní kazatel. V současné době existuje jeden sbor se sídlem v Nejdku s kazatelskými stanicemi v Liberci a v Kravařích na Moravě. Církev z náboženských důvodů nemá placené kazatele, jejich povinností je vykonávat kazatelskou činnost při občanském povolání. Ke dni 1. 1. 1975 má novoapoštolská církev u nás 300–400 věřících, hlavně v Nejdku.

Činnost novoapoštolské církve v ČSR nelze spojovat s činností státem povolené Apoštolské viery na Slovensku (do r. 1968 pod názvem novoapoštolská církev). Dělí je naprosto odlišné věroučné výklady, samotná praxe, a každá má samostatné vedení. Slovenská část těchto věřících (Apoštolská viera) má celkem 3 sbory, které jsou samostatné bez ústředních orgánů a církevní ústavy.

Křesťanské sbory v ČSSR

Činnost těchto sborů je vyvíjena podle ústavy křesťanských sborů v ČSSR schválené celostátní konferencí v r. 1971.

Křesťanské sbory mají svůj vznik v první polovině XIX. století jako projev kritiky oficiálních státních protestantských církví, že z touhy po moci se spokojovaly s náboženským formalismem. Původně tvořily volná nadcírkevní sdružení osob dvou různých církví. Tím, že se obešly bez kostelů, obřadů a kněží, dostaly se během doby mimo rámec stávajících církví. Zařadily se svou činností do hnutí svobodných reformovaných církví, uznávají za svou hlavu pouze Krista, bez jakékoli církevní hierarchie.

Křesťanské sbory jsou hnutím bez ordinovaného duchovenského stavu a bez obřadů. Nemají tedy farářský (kazatelský) systém. Za vedení náboženských shromáždění (výklad Starého a Nového zákona) odpovídají ustanovení starší. Veškerá jejich činnost je vykonávána při občanském povolání a bezplatně. Z náboženských důvodů nežádají na státu finanční příspěvek a veškeré výdaje hradí z darů věřících.

Stav ke dni 1. 1. 1976: Na území ČSR existují 3 sbory se sídlem v Praze, Brně a Ostravě se 63 pobočkami, ve kterých týdně vykonává výklad Písma kolem 70 starších. V českých zemích podle vlastních údajů mají křesťanské sbory 2 300 dospělých věřících a asi 500 přátel přicházejících na shromáždění. Na Slovensku jsou dva sbory s 62 pobočkami, týdně vykonává výklad Písma asi 70 starších, podle vlastních údajů vykazují 3 000 – 3 500 dospělých věřících a 700 – 1000 přátel.

Křesťanské sbory vznikaly podobně jako ostatní svobodné reformované církve v anglosaských zemích a v Německu. Původ kladou r. 1825 do Dublinu v Irsku. V roce 1845 došlo v Plymouthu a Bristolu v Anglii k rozdělení původního jednotného hnutí pro řešení kázeňského řádu ve sborech. Jedna část věřících „uzavření bratří“ (vedeni Darbym) byla pro centrální řízení církve, druhá část „otevření bratří“ (vedeni Müllerem) hájila původní zásadu samostatnosti a nezávislosti každého sboru.

V roce 1965 byla činnost povolena pod názvem „Sbory věřících v Krista“. Na základě předložené ústavy v r. 1957 je název změněn na „Křesťanské sbory“. Nesprávně byly povolené křesťanské sbory označovány za „darbisty“. Věřoucí základna křesťanských sborů je táž jako u všech ostatních reformačních církví, liší se však jednoduchou prvokřesťanskou praxí.

Z toho důvodu nemá obřady, pouze zachovávají slavení večeře Páně a biblický křest ponořením v dospělosti. Proto nejsou děti považovány za příslušníky sboru.

Křesťanské sbory v českých krajích vlastní 3 menší modlitebny, ve 22 případech se jejich shromáždění konají v modlitebnách církve československé husitské a církve českobratrské evangelické a ve 40 případech jsou modlitební shromáždění v trvale určeném domě příslušníka křesťanských sborů. Na Slovensku jsou někde modlitební shromáždění v objektech církve evangelické a. v., ale v naprosté většině se konají v domě příslušníka křesťanských sborů.

V současné době se občas projevuje činnost nepovolených „uzavřených bratří“ (darbistů), kteří odmítají včlenění do křesťanských sborů. Jde o zbytky věřících starších generací, jež se scházejí v rodinných kroužcích. Jejich počet je odhadován na 200–300 věřících, poněvíc žijí ve východních Čechách.

Řeckokatolická církev

Dohoda o sjednocení (unie) Říma s křesťany v některých východních zemích, uzavřená r. 1646 v Užhorodě (a předtím 1596 v Brestu, p. red.), stanovila, že věřící budou uznávat papežský primát, ponechají si východní obřady, řády, chrámová zařízení a kněží se mohou ženit. Vzniklá řeckokatolická církev (uniaté) během dalších staletí upevnila a rozšířila své početní pozice a vliv na úkor pravoslavné církve, zejména ve východní části tehdejšího Rakouska–Uherska.

Na základě usnesení sněmu (soboru) r. 1950 v Prešově byla spojena činnost pravoslavné církve s řeckokatolickou církví. Část uniatských věřících a duchovních nevstoupila do pravoslavné církve, inklinovala k římskokatolické církvi a jejich mluvčí se neustále dožadovali obnovení činnosti řeckokatolické církve. Za pomoci římskokatolické hierarchie byla v roce 1968 organizována akce za znovupovolení řeckokatolické církve, k němuž došlo v červnu 1968 na základě usnesení vlády ČSSR.

V dubnu 1969 byl zřízen ordinariát řeckokatolické církve v Prešově a Ján Hirko byl ustanoven Vatikánem do funkce ordináře. Dr. Vasil Hopko z Prešova vykonával funkci světícího biskupa (1976 zemřel).

V současné době má řeckokatolická církev na Slovensku 187 far, 191 duchovních, 87 řeholnic a celkový počet věřících činí 180 000.

V roce 1948 byl odhadován celkový počet 50 000 věřících žijících převážně v Západočeském, Severočeském a zvláště Severomoravském kraji. Existovaly tehdy 2 farnosti – v Praze s pomocnými faráři v Liberci a Milíkově (okr. Cheb) a v Brně, s pomocnými faráři v Jelení (okr. Bruntál) a v Mikulově. Dekretem Vatikánu z 15. ledna 1946 byli řeckokatolíci v Československu podřízeni prešovskému řeckokatolickému biskupovi.

Po znovupovolení řeckokatolické církve v roce 1968 byla ustanovena farnost v Praze a je jedinou řeckokatolickou farností v ČSR.

V pražském řeckokatolickém chrámu se zúčastňuje bohoslužeb 50–80 věřících, o svátcích se jejich počet pohybuje mezi 200 až 300 účastníky.

Církev a náboženské společnosti v ČSSR, Praha 1976